

Μακεδονικά

Τόμ. 2

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1941-1952

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.
1953

Σωκράτους Κουγέα, Η υπό τους Μακεδόνας ένωσις τών αρχαίων Ελλήνων και ο καταστατικός αυτής χάρτης (Διάλεξις γενομένη εν τη αιθούση της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών). [Μακεδονική λαϊκή βιβλιοθήκη αρ. 6]. Θεσσαλονίκη, 1252. 8ον α. 16.

Στίλπων Π. Κυριακίδης

doi: [10.12681/makedonika.9313](https://doi.org/10.12681/makedonika.9313)

Copyright © 2016, Στίλπων Π. Κυριακίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κυριακίδης Σ. Π. (2017). Σωκράτους Κουγέα, Η υπό τους Μακεδόνας ένωσις τών αρχαίων Ελλήνων και ο καταστατικός αυτής χάρτης (Διάλεξις γενομένη εν τη αιθούση της Εταιρείας Μακεδονικών Σπουδών). [Μακεδονική λαϊκή βιβλιοθήκη αρ. 6]. Θεσσαλονίκη, 1252. 8ον α. 16. *Μακεδονικά*, 2, 776-779.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.9313>

δώση εἰκόνα τῆς τραγωδίας τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Κατοχῆς. Τὰ στοιχεῖα συνεπλήρωσε βραδύτερον ἐκ τῶν ἐλθόντων εἰς φῶς κατὰ τὴν δίκην τοῦ Βουλγάρου Κάλτσεφ καὶ τοῦ Ἰταλοῦ Ραβάλι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν οἱ κυριώτεροι ὀργανωταὶ τῶν διαπραχθέντων ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ κακουργημάτων κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐχων ὡς βάσιν τὰ δημοσιευθέντα ἄρθρα καὶ τὰ ἐν τῷ μεταξὺ συλλεγέμενα νέμει στοιχεῖα ὃ συγγραφεὺς ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ παρὸν ἔργον «ὡς μικρὰν συμβολήν, ὅπως μετριοφρόνως λέγει ὁ ἴδιος, εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ μαρτυρικοῦ καὶ ἠρωϊκοῦ μας ἔθνους».

Ἡ συμβολὴ πράγματι εἶναι σπουδαία. Γεγονότα μὲ ὀνόματα καὶ χρονολογίας, ἀφηγήσεις καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα ἀφθονοῦν εἰς τὸ βιβλίον, ἐν παραρτήματι δὲ προστίθενται καὶ πίνακες κατὰ ἐπαρχίας τῶν τε καταστραφειῶν οἰκοδομῶν, καθὼς καὶ τῶν ἐκτελεσθέντων εἰς ἑκατὸν πέντε πόλεις καὶ χωριά τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Μὲ τὰ στοιχεῖα αὐτά, μολονότι φυσικὰ δὲν ἐξαντλοῦνται τὰ ἀνεξάντλητα δυστυχῶς φρικτὰ γεγονότα τῆς Κατοχῆς, τὸ βιβλίον ἀποβαίνει πρώτης τάξεως ἱστορικὴ πηγὴ τῶν δυστυχῶν χρόνων, τῶν ὁποίων εἰκόνα ζωηρὰν δίδει, καὶ τεκμήριον ἀναμφισβήτητον τῆς κακούργου διαγωγῆς ὠρισμένων ὀργάνων τῶν κατακτητῶν καὶ τῶν ὀπισθεν αὐτῶν δρασάντων Βουλγάρων κομμυτατζίδων καὶ τῶν συμμαχησάντων μετ' αὐτῶν κομμουνιστῶν.

Τὰ γεγονότα ἐκτίθενται σαφῶς μὲ γλῶσσαν ζωηρὰν, τὴν ὁποίαν πλημμυρίζει βαθεῖα ἔθνικὴ συγκίνησις καὶ ἀνθρωπίνη ὀργὴ καὶ ἀγανάκτησις διὰ τὰ τελεσθέντα κακουργήματα, αἱ ὁποῖαι μεταδίδονται καὶ εἰς τὸν ἀναγνώστην. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν θὰ ἦτο ὑπερβολή, ἐὰν τὸ ἔργον χαρακτηρισθῆ ὡς ἔθνικὸν ἀνάγνωσμα δι' ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ ἰδίᾳ τοὺς δεινοπαθήσαντας πληθυσμοὺς τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, τὰ δεινὰ ἀκριβῶς τῶν ὁποίων ἐξιστορεῖ.

ΣΤΙΑΤΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Σωκράτους Κουγέα, Ἡ ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας ἔνωσις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ὃ καταστατικὸς αὐτῆς χάριτος (Διάλεξις γενομένη ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν). [Μακεδονικὴ λαϊκὴ βιβλιοθήκη ἀρ. 6]. Θεσσαλονίκη, 1952. 8ον σ. 16.

Ὁ συγγραφεὺς, τέως καθηγητῆς τῆς ἀρχαίας ἱστορίας καὶ νῦν πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας, δεχθεὶς εὐχαρίστως τὴν πρόσκλησιν τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ὅπως λάβῃ μέρος εἰς τὴν σειρὰν τῶν διαλέξεων αὐτῆς, ἐξέλεξε ὡς θέμα τῆς πρὸς τὸ μακεδονικὸν κοινὸν ὀμιλίας του τὴν ὑπὸ τοὺς Μακεδόνας ἔνωσιν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὸν καταστατικὸν αὐτῆς χάριτην.

Ἦτο πολὺ γνωστὸν εἰς τὴν ἱστορίαν ὅτι οἱ Ἕλληνες, κατετη-
μένοι κατὰ πόλεις καὶ ἐπὶ αἰῶνας μαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ἐφθεί-
ροντο, μόλις δὲ καὶ μετὰ βίας κατωρθώθη ἡ ἔνωσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ με-
γαλεπηβόλου καὶ μεγαλοπράγμονος βασιλέως τῶν Μακεδόνων Φιλίππου
τοῦ Β' μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην εἰς τὸ «Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων» κατὰ
τὴν ἐν Κορίνθῳ σύνοδον. Ἄγνωστοι ὅμως παρέμενον ἡ φύσις τῆς ἔνω-
σεως καὶ ἰδίως οἱ ὅροι αὐτῆς. Τὸ κενὸν τοῦτο συνεπλήρωσεν ἐπιγραφὴ,
εὑρεθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καββαδίου ἐν Ἐπιδαύρῳ. Ὁ εὐρὼν τὴν ἐπιγραφὴν
ἀνεγνώρισε τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς, ἀλλ' ἐνόμισεν ὅτι ἀφεώρα εἰς τὴν
Ἀχαϊκὴν συμπολιτείαν. Πρῶτος ἀνεγνώρισε ὅτι αὕτη ἀνήκειν εἰς τὸ ὑπὸ
τοῦ Φιλίππου τοῦ Β' συμπληχθὲν «Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων» ὁ συγγραφεὺς,
πρὸς τὸν ὁποῖον σινεφώνησαν καὶ ὅλοι οἱ ξένοι ἐπιγραφικοί. Νεώτεροι
ἔρουναι προσέθεσαν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Καββαδίου εὑρεθέντα καὶ νέα τεμάχια,
οὕτω δ' αὕτη, ἂν δὲν κατέστη πλήρης, παρέχει ὅμως πλέον σαφῆ ἔννοιαν
τῆς φύσεως καὶ τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ ἰδρυθέντος Κοινοῦ. Τὴν ἔνοιαν ταύ-
την ἠρομήνευσεν ὁ ὀμιλητὴς σαφῶς καὶ διδακτικῶς εἰς τὸ ἀκροατήριόν του
εἰς τὴν προκειμένην ὀμιλίαν.

Εἰς αὐτὴν ἐξῆρε τὴν τόσον δυσφημισθεῖσαν προσωπικότητα τοῦ Φι-
λίππου, ὡς ἐνὸς ἐκ τῶν μεγίστων Ἑλλήνων, συγκεντρώνοντας, ὅσον οὐ-
δεὶς τῶν ἀρχαίων, ὑπερόχους ἀρετάς, στρατιωτικάς, πολιτικάς, διπλωματι-
κάς καὶ κυβερνητικάς, ἐξυπηρετουμένας ἀπὸ ἰσχυρὰν θέλησιν, δραστηρίαν
ἐνέργειαν καὶ ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν. Τὸ σχέδιον αὐτοῦ, ἐμπνεόμενον ἀπὸ
τὰς πανελληνίους ἰδέας τοῦ Ἰσοκράτους, δὲν ἦτο νὰ κατακτιῆται καὶ ὑπο-
δουλώσῃ, ἀλλὰ νὰ ἔνωσῃ εἰς κοινὴν εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν τὴν Ἑλλάδα,
πρῶτον τὸ ὁποῖον ἐγένετο πασιφανὲς ἀπὸ τὴν μετὰ τὴν ἐν Χερωνείᾳ μά-
χην διαγωγὴν του ἀπέναντι τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, τὰς ὁποίας, πλὴν τῶν
Θηβῶν, ἀφῆκεν ἀφρουρήτους καὶ ἐλευθέρους νὰ πολιτεύονται κατὰ τὰ πά-
τρια. Συγχρόνως προσεκάλεσεν αὐτὰς νὰ στείλουν πρέσβεις εἰς τὴν Κό-
ρινθον, διὰ νὰ λάβουν ἀποφάσεις περὶ τῆς κοινῆς εἰρήνης. Τῶν ἀποφά-
σεων τούτων ἀπότοκος εἶναι ὁ πολιτικὸς ὄργανισμὸς, ὅστις ὠνομάσθη «Τὸ
Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων».

Ὁ ὀμιλητὴς προχωρῶν ἀναλύει σαφῶς τοὺς ὅρους τοῦ Κοινοῦ τούτου,
ὡς προκύπτουσιν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς. Τοὺς παραθέτομεν ἐν συντόμῳ χάριν
τῶν ἀναγνωστῶν τῶν Μακεδονικῶν.

Βάσις τοῦ Κοινοῦ ἦτο «ἡ κοινὴ εἰρήνη καὶ συμμαχία» ἐπὶ ποιῆ
κοινοῦ πολέμου κατὰ παντὸς διαταράσσοντος αὐτήν. «Οἱ κοινωνοῦντες τῆς
εἰρήνης ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι καὶ ἀφρουρήτοι, πολιτείας καὶ νό-
μοις χρώμενοι τοῖς πατρίοις», μὲ ἄλλους λόγους τὸ Κοινὸν δὲν εἶχε τὸ δι-
καίωμα νὰ ἀναμειγνύεται εἰς τὰ ἔσωτερικὰ τῶν ἀποτελουσῶν αὐτὸ πόλεων.
Ἐδρα τοῦ συνεδρίου τοῦ Κοινοῦ δὲν ἦτο ἡ Κόρινθος. Αἱ σύνοδοι αὐτοῦ

ἐγίνοντο, ὅταν μὲν ὑπῆρχε κοινὸς πόλεμος, καὶ τοιοῦτος ἐννοεῖται κυρίως ὁ κατὰ τῶν Περωσῶν, τὸν ὁποῖον ἐσχεδίαζεν ὁ Φίλιππος, ὅπου οἱ πρόεδροι καὶ ὁ βασιλεὺς ἤθελον ἐκάσποτε ὀρίσει, ἐν καιρῷ δὲ εἰρήνης, ὅπου ἐγίνοντο οἱ στεφανῆται ἀγῶνες, δηλ. εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἢ τοὺς Δελφοὺς ἢ τὴν Κόρινθον ἢ τὴν Νεμέαν. Οἱ συνέδροι ἀπεστέλλοντο ὑπὸ τῶν πόλεων ὑποχρεωτικῶς ἐπὶ ποινῇ προστίμου διὰ κάθε παράλειψιν, ὁ δὲ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸν ἐκάστης πόλεως. Ἐκ τῶν συνέδρων τούτων ἐκκληροῦντο πέντε πρόεδροι, δὲν ἐπετρέπετο ἕμως νὰ κληρωθοῦν πλείονες τοῦ ἑνὸς ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως. Οὗτοι ἦσαν ὑπεύθυνοι διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν ὑποθέσεων τοῦ Κοινοῦ ἀπέναντι τοῦ Συνεδρίου, ἐὰν δὲ ὑπῆρχεν ἀφορμὴ κατηγορίας κατ' αὐτῶν, αὕτη ὑπεβάλλετο πρὸς ἐκδίκασιν ἐνώπιον τῶν συνέδρων εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν σύνοδον. Πρὸς τοὺς προέδρους τούτους ἀπηυθύνετο πᾶσα καταγγελία κατὰ πόλεως, παραβαινούσης τοὺς ὅρους τοῦ Κοινοῦ.

Οἱ συνέδροι εἰς τὰς ἀποφάσεις αὐτῶν δι' ὑποθέσεις τοῦ Κοινοῦ ἦσαν ἀνεύθυνοι ἀπέναντι τῶν πόλεων, τὰς ὁποίας ἀντεπροσώπευον, εἶχον δὲ αὐτοί, ὡς καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου πεμπόμενοι πρέσβεις, ἀσυλίαν καὶ ἀσφάλειαν, ὅταν διήρχοντο διὰ τῶν πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τὸ Κοινόν, ἀπαγορευομένης τῆς φυλακίσεως, συλλήψεως, ἀπελάσεως καὶ ἐπιβολῆς εἰς αὐτοὺς χρηματικῆς ἐγγυήσεως. Ὁ παραβιάζων τὴν ἀσυλίαν ἐδικάζετο ὑπὸ τῶν συνέδρων.

Οἱ συνέδροι εὐρίσκοντο ἐν ἀπαρτίᾳ καὶ ἀπεφάσιζον, ἂν ἦσαν πλείονες τοῦ ἡμίσεος. Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἦσαν ἀνέκκλητοι, διὰ δὲ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν ἐφρόντιζεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἢ ὁ «ἐπὶ τῆς κοινῆς φυλακῆς καταγλειμμένος ἢ τεταγμένος ἄρχων», ὁ ὁποῖος, διοριζόμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως, εἶχεν ὡς ἔδραν αὐτοῦ τὴν Κόρινθον. Αὐτὸς ἀπετέλει, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, ἐνῷ τὸ Συνέδριον ἦτο τὸ βουλευτικὸν καὶ δικαστικὸν σῶμα τοῦ Κοινοῦ.

Ἐν καιρῷ κοινοῦ πολέμου αἱ μετέχουσαι τοῦ Κοινοῦ πόλεις ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ ἀποστέλλωσι στρατιωτικὰς δυνάμεις, τὸ ποσὸν τῶν ὁποίων καθώριζεν ἀναλόγως τῆς δυνάμεως τῶν πόλεων ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων. Ἡ ἀποστολὴ ἦτο ὑποχρεωτικὴ ἐπὶ ποινῇ χρηματικοῦ προστίμου, καθοριζομένου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ιδιότητος τῶν ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἢ ἀμελήσασα πόλις ὄφειλε νὰ ἀποστείλῃ.

Ἐκ τῶν ἐκτεθέντων ὑπὸ τοῦ ὀμιλητοῦ καταφαίνεται ὅτι τὸ Κοινὸν ἀπετέλει εἶδος ὁμοσπονδίας, ἀναλόγου πρὸς τὴν «Κοινωνίαν τῶν ἐθνῶν»¹

¹ Ὁ ὀμιλητὴς ἄλλοτε παρέβαλε «τὸ Κοινὸν τῶν Ἑλλήνων» πρὸς τὴν «Κοινωνίαν τῶν ἐθνῶν» ἐν τῇ πραγματείᾳ του «Ἡ ἰδέα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν παρὰ τοῖς Ἑλλησι. Πραγματεία βραβευθεῖσα εἰς τὸν πρῶτον Κανδηλώρειον ἀγῶνα. Ἀθήναι 1928».

ἢ τὸν σημερινὸν «Ὄργανισμὸν τῶν ἠνωμένων ἔθνων», πολὺ τελειότερον ὅμως τοῦ σημερινοῦ, διότι οὔτε βέτο εἶχεν οὔτε ἐστερεῖτο στρατιωτικῆς δυνάμεως αἱ δὲ πόλεις ἐν περιπτώσει κοινοῦ πολέμου εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μετέχωσιν ὅλαι ἀνεξαίρετως εἰς αὐτόν, ἐκάστη ἀναλόγως τῆς δυνάμεώς της.

Ἡ ὁμιλία τοῦ συγγραφέως εἶναι ἀξιανάγνωστος ὄχι μόνον δι' ἐκεῖνους, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ λάβουν τινὰ ἔννοιαν τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Μακεδόνο^ς βασιλέως, ἀλλὰ καὶ δι' ὅσους θέλουν νὰ μάθουν πῶς ἀντεμετώπισαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, καὶ ἰδίᾳ ὁ Φίλιππος, προβλήματα, τὰ ὅποια καὶ σήμερον μεταξὺ τῶν λαῶν παρουσιάζονται.

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

Α. *Ευγγοπούλου*, Συμβολαί εις τὴν τοπογραφίαν τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης. [Ἐταιρεία Μακεδονικῶν σπουδῶν. Ἐπιστημονικαὶ πραγματεῖαι ἀρ. 2]. Θεσσαλονίκη, 1949. 80 σ. 38.

Στὸ βιβλίον τοῦ αὐτοῦ ὁ κ. Ε. πραγματεύεται δυὸ σπουδαῖα τοπογραφικὰ ζητήματα τῆς βυζαντινῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Καταφυγῆς καὶ τοῦ Σταδίου της.

1. Ἡ *Καταφυγή*. Ὁ κ. Ε. παραβάλλοντας προσεκτικὰ δυὸ περικοπὲς λόγων, πού ἐξεφώνησαν ὁ Παλαμᾶς καὶ ὁ Ἀρμενόπουλος τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς τοῦ Ἁγ. Δημητρίου κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰ., καταλήγει στὸ συμπέρασμα, ὅτι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Καταφυγὴ ἦταν ναὸς τῆς Θεοτόκου, κτισμένος ἐπάνω ἀπὸ ἓνα σύμπλεγμα στοῶν. Ἀπὸ τίς στοᾶς αὐτές, ὅπου κατὰ τὴν παράδοση ὁ Ἁγ. Δημήτριος εἶχε πιαστῆ ἀπὸ στρατιῶτες τοῦ Μαξιμιανοῦ Γαλερίου, ξεκινοῦσε τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς τοῦ Ἁγίου πομπή, πού κατέληγε στὸν ὁμώνυμο ναό. Χρονολογώντας ἔπειτα ὁ κ. Ευγγοπούλος παλαιότερο ἀγιολογικὸ κείμενο, πού μιλεῖ ἐπίσης γιὰ τίς ὑπόγειες στοᾶς, καθορίζει ὅτι ἡ παράδοση γι' αὐτὲς ἔχει δημιουργηθῆ μεταξὺ Ι' καὶ ΙΔ' αἰ., ὅτι τὸ ὄνομα Καταφυγὴ παρουσιάζεται ἢ τοῦλάχιστον διαδίδεται στίς ἀρχὲς ἕως τοῦ ΙΔ' αἰ., ὅτι εἶναι ἐπώνυμο τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ κατόπιν ἐπεκτείνεται στίς στοᾶς, καὶ τέλος ὅτι οἱ στοᾶς καὶ ἡ Καταφυγὴ πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν γύρω ἀπὸ τὴν Παναγία τῶν Χαλκῶν.

Οἱ γνώμες τοῦ κ. Ε. εἶναι ἀπόλυτα πειστικές.

2. Τὸ *Στάδιον*. Ὁ κ. Ε. ἐρμηνεύοντας ὀρθὰ τὸ χωρίο μιᾶς ἀνώνυμης διήγησης γιὰ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγ. Δημητρίου ἀποδείχνει ὅτι τὸ στάδιον τῆς Θεσσαλονίκης δὲν ἦταν ξύλινο, ὅπως νόμισε ὁ Tafcali. Κατόπιν συσχετίζοντας μὲ εὐφυῆ συνδυασμὸ πληροφορίας τοῦ περιγητικοῦ βιβλίου τοῦ Bisani, πού εἶδε ἐρεῖπια «ἀμφιθεάτρου» στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 1788 κοντὰ στὸ ναὸ τοῦ Ἁγ. Δημητρίου, μὲ γνωστὴ τοιχογραφία τῆς νότιας πλευρᾶς